

Erik Ansvang

# Ret & Uret

Retfærdigt & Uretfærdigt

Lovligt & Ulovligt



VisdomsNettet

[www.visdomsnettet.dk](http://www.visdomsnettet.dk)

# RET & URET

## Retfærdigt & Uretfærdigt

### Lovligt & Ulovligt

Erik Ansvang



VisdomsNettet  
[www.visdomsnettet.dk](http://www.visdomsnettet.dk)

# Ret & Uret

## Retfærdigt & Uretfærdigt

### Lovligt & Ulovligt

Af Erik Ansvang



Den politiske debat er som regel udtryk for modstridende synspunkter, hvor debattens parter påstår, at netop deres synspunkt er det rigtige, hvorimod modparten har uret. Ret og uret, rigtigt og forkert, retfærdigt og uretfærdigt, lovligt og ulovligt, moralsk og umoralsk udgør et spændingsfelt, som er under konstant overvejelse, diskussion og justering i ethvert samfund – og det har det altid været. Det er politikerne, der fastsætter de love, som borgerne i samfundet skal følge som retningslinjer for menneskelig adfærd, og det er domstolene, der håndhæver landets love. *Men love fortæller udelukkende, hvad der er lovligt og ulovligt – ikke nødvendigvis hvad der er rigtigt og forkert, retfærdigt og uretfærdigt, ret eller uret!*

Hvad der er ret, og hvad der er uret, er derfor et særdeles indviklet og vanskeligt problem, og politikernes konstante debat om hvem, der har ret og uret viser med al tydelighed, at forvirringen er meget almindelig – ikke alene mellem højt uddannede mennesker, men blandt alle. Alligevel er der mange mennesker, som vil påstå, at gældende lov er udtryk for retfærdighed, den er absolut, den er ufravigelig og altid den samme for alle mennesker på ethvert udviklingstrin.



### **De religiøse leveregler**

Det samme gælder de religiøse love. Disse love gælder også for alle uanset udvikling. Bjergprædikenen er et godt eksempel, for Kirken betragter den som bindende for alle – og samtidig ignoreres den totalt af alle. Det er ikke bedre i Østen, hvor *Bhagavad-Gita* kræver handling uden tanke for belønning af nogen art. Blandt hinduerne betragtes denne regel som alment gældende. Resultatet er en indlysende adskillelse mellem teori og praksis – ligesom i Vesten.

Hvis kristne mennesker virkelig handlede i overensstemmelse med læren i bjergprædikenen, ville samfundet ganske enkelt bryde sammen, for hvis et menneske straks gav en tyv sin kappe, når tyven stjal ejermandens frakke, ville resultatet jo være, at tyven gik godt klædt, mens det ærlige menneske måtte gå nøgen omkring. Og hvis et menneske, der blev slået på den ene kind, altid vendte den anden kind til, ville voldelige personer have frit spil. Det onde i samfundet ville sejre, og frihed, fremskridt og det gode i mennesker ville tabe.

Virkeligheden er heldigvis en anden end Bibelens krav og Kirkens forventninger, for samfundet gør konstant modstand mod det onde. Man slår ned på voldsmænd, og tyve spærres inde, men konsekvensen er, at når der ikke er overensstemmelse mellem teori og praksis – mellem levereglerne og det virkelige liv – så har man reelt ingen leveregler.

Det samme ser man i Østen, hvor *Bhagavad-Gita* kræver, at enhver handling skal foretages uden tanke på personligt tab eller vinding. Men hvis man forlanger, at et gennemsnitsmenneske skal arbejde uden at tænke på, hvad det selv får ud af det, lammer man dette menneskes handlekraft, for man fjerner motivet til handling. Hovedparten af menneskeheden har behov for et personligt motiv, der er stærkt nok til at inspirere til handling.

At arbejde uden at skænke gevinsten ved handlingen en eneste tanke betyder, at den personlige vilje bevidst er underordnet sjælens vilje. Og det medfører, at det højt udviklede menneske arbejder ligeså engageret til gavn for menneskeheden og planeten, som gennemsnitsmennesket arbejder for anerkendelse, magt eller penge. Det er en leveregel, men det er menneskets højeste leveregel. Hvis man stiller samme høje krav til et lavere udviklet menneske, giver man en leveregel, der er ubrugelig, og resultatet er ligegyldighed overfor levereglen.

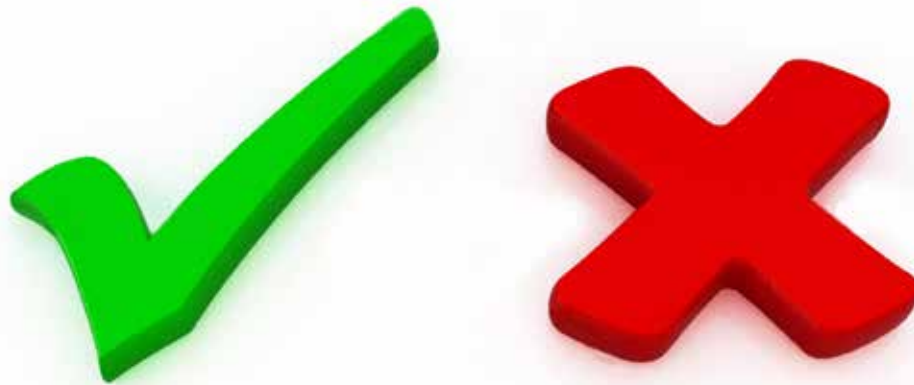
### **Relativ moral**

Hinduismen har altid praktiseret *relativ moral*. Den oprindelige hensigt med kastesystemet er misforstået både i Østen og i Vesten, for inddelingen af kaster var ikke udtryk for sociale forskelle, men alene et udtryk for en inddeling i forhold til udviklingstrin, og dermed muligheden for udfoldelsen af det åndelige liv. Det var reelt en erkendelse af, at dharma – pligten – afhænger af det udviklingstrin, et menneske har nået.



Shudraens (håndværkerens) pligter er hverken kshattriyaens (soldatens) eller braminens (præstens) pligter eller dharma. Det er kshattriyaens opgave at opretholde ro og orden, at bekæmpe indtrængende magter, at straffe lovbrudere og i det hele taget beskytte det gode i samfundet. Men braminen – vel at mærke den ideale bramin – skal acceptere enhver uret, for det er ikke braminens dharma at gøre gengæld. Og det er grunden til, at skrifterne oplyser, at et menneske opnår fuldkommenhed ved at følge sin egen dharma.

Logikken er, at det er bedre at følge sin egen dharma (uanset hvor ufuldkommen den opleves), end at følge en andens dharma. Andres dharma er ganske enkelt den forkerte vej at gå. Princippet bag kastesystemet har man i dag glemt i Indien, selvom det reelt stadig praktiseres.



### **En definition på ret og uret**

Det er derfor relevant at spørge, om der findes et alment princip, der kan lægges til grund for ret og uret. Men først er det nødvendigt at vurdere, hvad moral er, og her er et forsøg på en definition:

*"Moral er videnskaben om harmoniske forhold mellem intelligente skabninger."*

Hvorfor kun mellem intelligente skabninger? Fordi der ikke findes moral i mineralriget. Der er heller ingen moral for planter. Og for dyrene eksisterer der heller ingen moral. Skabninger i de tre lavere naturriger er underlagt udviklingsloven, som tvinger dem til at udvikle sig gruppevis gennem den ofte voldsomme kamp for tilværelsen. Gennem denne kamp udvikles bestemte egenskaber – de egenskaber, der er grundlaget for menneskeriget. Der findes desuden et trin i menneskeriget, hvor der ikke eksisterer moral. Det "menneske", der lige er trådt ind over grænsen fra dyreriget til menneskeriget, er ikke umoralsk – det er *ikke-moralsk*. Det har endnu ikke nået et intelligensniveau eller et udviklingstrin, der gør det muligt bevidst at forstå og respektere moralske lovmæssigheder, for udviklingen i menneskeriget begynder på dyrerigets fundament – det vil sige uden kendskab til godt og ondt. Derfor kan man ikke kræve lydighed mod en lov om ret og uret. På dette tidlige udviklingstrin kan moral ganske enkelt ikke eksistere på grund af mangel på selvbevidsthed.

### **Loven om moral**

For at forstå moralens principper, skal man have en forståelse af meningen med ordet "lov". Love er i nogle tilfælde regler, der er bestemt af lovgivningsmagten. I andre tilfælde er de vilkårligt udstedt af en diktator. I begge tilfælde er lovene *foranderlige*, men i diktatorens tilfælde kan en overtrædelse medføre en vilkårlig straf. Men i stil med naturloven er moralloven ikke et påbud om, hvad man skal gøre eller ikke skal gøre.

Hverken naturloven eller moralloven fortæller, hvad der er lovligt eller forbudt. Begge love præsenterer betingelser, som skaber bestemte resultater. Den kemiske lov er f.eks. ikke en befaling om, at man skal blande brint og ilt for at skabe vand. Man kan skabe vand eller lade være – det er op til mennesket selv. Man har fuldkommen frihed til at gøre det eller lade være. Men loven siger, at når man blander brint og ilt ved en bestemt temperatur under et bestemt tryk, så er resultatet uundgåeligt vand.

Loven er en oplysning om bestemte betingelser, og hvis de følges, medfører det et uforanderligt resultat. En naturlov kan derfor ikke brydes. Man kan ikke forandre den. Intet kan forhindre, at der opstår vand, når de rigtige betingelser er til stede. Og ingen eller intet kan nogensinde skabe vand, medmindre betingelserne er til stede. Man kan ikke ændre det – *det er en lov*.



### **Kendskab til lovene giver frihed**

Men frihed i forhold til lovene står i forhold til *kendskabet* til lovene. Det uvidende menneske lever som kasterbold for lovene. Det lider under nogle love og bliver hjulpet af andre. For dette menneske er begivenhederne i livet udtryk for tilfældigheder, for det kender ikke de love, der styrer livet. Det uvidende menneske er derfor ofte hæmmet og hjælpeløst overfor det, der opleves som en tilfældig og ubarmhjertig natur. Det uvidende menneske ved ikke, hvordan det skal handle, eller hvilken vej det skal bevæge sig i livet.

Et menneske med større indsigt og viden, som kender de love, det er omgivet af, bevæger sig med større frihed i naturlovens riger. Det vidende og intellektuelle menneske ved, hvordan man opvejer den ene lovmæssighed med den anden. Dette menneske benytter sig af de love, der hjælper og neutraliserer de love, som står i vejen. Graden af frihed står i forhold til indsigten, for som det meget rammende er blevet sagt: *"Naturen overvindes ved lydighed overfor livets lov."*

Når et menneske adlyder naturlovene, er det et frit menneske. Moralloven er en naturlov – ikke en kunstig og menneskeskabt lov. Som alle naturlove er den et udtryk for det, man i Østen kalder *Ishvara*, og som man i Vesten kalder Gud – Det Ene Liv, som er livet i alt – i mennesket såvel som i Universet. Derfor kan moralloven ikke brydes. Den kan ikke ændres, for den er udtryk for guddommelig vilje. Ved hjælp af naturlovene kan ret og uret afprøves. Det, der hjælper udviklingen fremad, er *ret*. Det, der modarbejder den guddommelige vilje i udviklingen, er *uret*. *Det er målestokken for ret og uret.*

Det er ikke nogen nem og ligefrem definition eller målestok, for det stiller krav om viden og indsigt. Og derfor har oplyste lærere altid med mellemrum vist sig på verdensscenen og givet vejledning om moral, og denne vejledning har altid været et forsøg på at skabe overensstemmelse mellem menneskets holdninger og den guddommelige vilje i udviklingen.

## De store læreres budskab om moral

Vyasa sagde: *"At gøre godt mod andre er ret, at gøre ondt mod andre er uret."*  
Kristus sagde: *"Alt, hvad I vil, at mennesker skal gøre mod jer, det skal I også gøre mod dem. Sådan er loven og profeterne"*. Men der er naturligvis grund til at se nærmere på dette budskab om moral og se, om det skal adlydes under alle omstændigheder.



Som leveregel i al almindelighed er svaret – *ja!* For den store masse – *ja!* Men skal præsidenter adlyde dette moralbud? Eller skal dommere gøre mod andre, som de ønsker, at de kriminelle skal gøre mod dem selv? Når en dommer har en morder på anklagebænken, og opgaven er at håndhæve landets love, kan dommeren så sige: *"Jeg må gøre mod morderen, som jeg ønsker, at han skal gøre mod mig, og jeg må ikke idømme en hård straf, fordi jeg vil nødtigt selv have sådan en dom?"*

Alle almindelige moralbud eller leveregler er begrænsede i rækkevidde, for de modificeres af forholdene. De er nemlig afhængige af menneskets profession. En almindelig borger har ikke ret til at indespærre et andet menneske, fordi det har handlet forkert, men det er dommerens pligt at indespærre en lovovertræder, hvis fængselsstraf er den fastsatte straf for forbrydelsen.

## Gensidighed

Et godt råd blev engang givet af Konfutse. Man spurgte ham: *"Hvordan skal vi forholde os? Findes der et ord, der definerer vores pligt? Skal vi gengælde ondt med godt, som den store vise Lao-Tze har sagt?"* Og Konfutse svarede: *"Er >gensidighed< ikke det rigtige ord? Hvis I gengælder ondt med godt, hvordan vil I så belønne det gode? Gengæld godt med godt og ondt med retfærdighed"*. Det er statens lov. Loven om tilgivelse – loven om at gengælde ondt med godt – er loven for det menneske, der forsøger at leve et åndeligt liv. Det er en pligt på udviklingsvejen. Det er en pligt for en helgen eller en yogi. Det er loven for den individuelle adfærd, der løfter mennesket fra dyrestadiet til højere bevidsthed. Men for staten er det ikke en brugbar lov. Ingen nation kan med glæde tage imod en fjende, der angriber landet og behandler landets borgere efter forgodtbefindende. Ingen nation er nået til dette trin i udviklingen, hvor landets lov kan gengælde ondt med godt.



Derfor – når man har med moral at gøre, gælder det samme som for enhver anden videnskab – man skal bruge følelserne og forstanden og vurdere konsekvensen af sine beslutninger og lade det være ledetråden.

### Hvad er evolution?

Set i dette perspektiv skal man se nærmere på, hvad der menes med "evolution" eller "udvikling". Med udvikling menes der, at fremskridtet styres af ubrydelige naturlove, som først påvirker et helt naturrige. Mineralet, planten og dyret kan som sagt ikke sætte sig op imod loven – de er underlagt den. Det betyder, at et indre instinkt tvinger disse skabninger til at rette sig efter naturloven i deres eget rige, og derfor er der ingen mental kamp. Vilde dyr udvikler skærpede sanser, hurtighed, og snuhed (som ikke er identisk med klogskab), fordi de ellers ville miste livet.



Når man kommer til det primitive menneske, gælder omtrent det samme princip, hvad angår udviklingsloven. Det primitive menneske er en helt ung sjæl uden kendskab til godt og ondt. Den jødiske legende fortæller om, hvordan Gud skabte en mand og en kvinde og anbragte dem i en have, hvor de kunne spise frugten fra ethvert træ i haven *undtaget* det forbudte træ – "kundskaabens træ". Gud giver her sine egne skabninger en underlig befaling om, at de ikke måtte spise af netop dette træ. Men da de intet kendskab havde til godt og ondt, kunne de jo ikke vide, at ulydighed var ondt og forkert, og at lydighed var godt og rigtigt. Og da frugten var fristende, spiste de den – og de fik den kundskab, som det var forbudt at opnå.

Situationen er meget mystisk, for "menneskets syndefald" sker på grund af uvidenhed om rigtigt og forkert – ret og uret. Mennesket gør ubevidst det forkerte og opnår dermed mulighed for at kunne skelne mellem godt og ondt – ret og uret. Det er derfor en frygtelig uretfærdighed, at deres uvidenhed betragtes som en synd, som oven i købet medfører, at alle mennesker – alle deres efterkommere – er fortabte i al evighed, hvis man altså skal tro på kirkens fortolkning.

### Den symbolske betydning

Men hvis man i stedet ser denne fortælling som symbolsk, giver den mening. På det første udviklingstrin, efter at menneskeheden forlod dyrets og det primitive menneskes naturlige uskyldighed og uvidenhed, erfarer det forskellen mellem årsag og virkning og mellem godt og ondt. Det oplever glæde og lykke, når

det handler i overensstemmelse med loven, og lidelse og sorg, når det handler i uoverensstemmelse med loven. Det primitive menneske kender intet til ret eller uret.



Et godt eksempel er den vesterlandske missionær, der forsøgte at gøre det indlysende for en australsk vildmand, at det var moralsk forkert, at han havde spist sin kone, selvom han var sulten. Den stakkels mand havde ingen mad, og han var forfærdelig sulten. Hans kone var den føde, der var lige ved hånden, så han slog hende ihjel og spiste hende. Missionæren ville have ham til at forstå, at det var meget forkert, og da der i vildmandens sprog ikke fandtes et ord for "forkert", sagde han: *"Det var ikke godt!"* Men vildmanden svarede: *"Jo – hun smagte vældig godt!"* I hans forståelse eksisterede der intet begreb om "godt" udover fysisk tilfredsstillelse, og da konens kød stillede hans sult, kunne han ganske enkelt ikke få øje på problemet. Der fandtes ingen forestilling om ret eller uret. Men manden var ikke umoralsk. Han var *moralløs*. Han kendte kun tilfredsstillelsen af sine begær, og denne impuls fulgte han blindt.

Men ligesom hos Adam og Eva var oplevelsen vejen til udvikling. Han ville hurtigt komme til at savne sin kone. At blive mæt er bare et øjeblikks nydelse sammenlignet med altid at have konen hos sig til hjælp og samarbejde. Efterhånden vil dette uvidende menneske overveje, om han muligvis havde begået en fejl ved at slå hende ihjel. Den første svage tanke dukker op i hans hjerne, og han finder ud af, at tilfredsstillelse af et øjeblikkeligt begær ikke er vejen til lykke. Både begæret efter at blive mæt og begæret efter trykthed er naturligvis midlertidige, men det ene varer længere end den anden. Det er det primitive menneskes første lektie.

### **Modsætningernes par**

Naturmennesket stifter eksempelvis bekendtskab med alkohol. Det synes om virkningen og bliver beruset. Men næste morgen vågner det med en voldsom hovedpine. Hvis tiltrækningen efter mere alkohol er stærkere end frygten for hovedpinen, bliver det ved med at drikke og drikke – indtil det måske dør af alkoholskader.



Efter døden får dette menneske overblik over forløbet og vil derfor konkludere: *"Jeg bliver syg af mit drikkeri. Det forkorter mit liv, og det skaber mange ulykker"*. Og efter en eller flere af disse erfaringer lærer det, at alkoholisme er en forkert vej at gå, for den modarbejder udviklingen. Men indsigt kan ikke læres uden erfaringer. Man kan ikke erhverve sig viden uden at kende modsætningernes par, hvor det ene er godt og det andet er ondt. Naturmenneskets første udvikling er baseret på, at det samler erfaringer, som viser, at hvis man følger sundhedens lov betyder det lykke i fysisk henseende – at lade være betyder ulykke. Det samme gør sig gældende for alle andre mennesker, men det uudviklede menneske bruger meget lang tid til at lære denne lektie.

### **Lidelse i efterlivet**

Af alle de problemer, der kan følge et menneske i livet efter livet, er følgerne af rusgifte som for eksempel alkoholisme og narkomani blandt de meget alvorlige. Selvom det fysiske legeme dør, er trangen til alkohol uformindsket, for trangen, begæret, længslen efter denne tilfredsstillende stamme ikke fra det fysiske legeme men fra sanserne i astrallegemet – *begærlegemet*. Og hvis et menneske har været alkoholiker, lider det nu under et begær, der ikke længere kan tilfredsstilles. Lidelsen ved at være afskåret fra alle muligheder for fysisk tilfredsstillende huskes af sjælen.

Trangen skal udsultes gennem ikke-tilfredsstillelse. Mennesket har dømt sig selv til denne udsultning. Og på denne måde indprentes det i menneskets permanente atom (hukommelse), at lidelse er forbundet med overdreven tilfredsstillelse af det fysiske legemes lidenskaber. Mennesket vender tilbage til den fysiske verden i det næste liv. Det samme gør trangen. Og efter mange liv skabes der en medfødt modstand mod ukontrolleret sansetilfredsstillelse.

Nogen tænker måske: *"Var det ikke bedre, hvis han blev sparet for denne lange lidelse og erfaring?"* Svaret er nej, for man bliver ikke definitivt befriet for et begær, før man holder op med at begære det, som tilfredsstiller begæret, og denne lære, som lidelsen giver, dræber begæret, i modsætning til tvungen afholdenhed, som ikke dræber begæret. Derfor vil der fortsat være mulighed for at bukke under for fristelsen. At lovovertræderen rammes af den uerkendte lov, er derfor ren og skær barmhjertighed.



Når disse store sandheder bliver indlysende, forstår man, hvorfor moralen skal forandre sig i takt med det individuelle menneskes fremadskridende udvikling. Når man ser det uudviklede menneske handle forkert, når man ser ondskab – uanset om det er det uudviklede menneske, som er en anakronisme i et civiliseret samfund eller indfødte i urskoven, som lever under primitive forhold – forstår man, at dette menneske først er ved at lære moral, og det skal lære de moralske love ved at blive konfronteret med de lovmæssigheder, det ikke kender. Og på denne måde vokser mennesket gradvis ud af den moralløse tilstand og frem til begyndelsen af en mere moralsk tilstand. Til sidst har mennesket indprentet i sin inderste natur den forkerte adfærd, som det skal undgå.

### **Karma og lidelse**

Dette lovmæssige møde mellem årsag og virkning har medført, at begrebet *karma*, som grundlæggende er et udtryk for forholdet mellem årsag og virkning, er misforstået af mange mennesker, som alene ser lidelsen som et udtryk for karmiske virkninger. Den tibetanske mester Djwhal Khul påpeger denne problematik, når han siger, at den beskrivelse, der er givet af loven om karma, når den bruges til at forklare tilsyneladende uretfærdighed ved at fremhæve smerte, sygdom og lidelse, kun giver en delvis forklaring på en grundlæggende kosmisk sandhed. Og han tilføjer, at når loven om karma er forstået og brugt rigtigt, kan den skabe lykke, godhed og frihed fra lidelse, lettere end den skaber lidelse med alle dens konsekvenser.

### **Hvorfor er de fleste mennesker ikke mordere?**

Der er ikke grund til at gå rundt og være stolte over, at man ikke myrder andre mennesker. Man føler simpelthen ikke incitament til at gøre det, ganske enkelt fordi man ofte har gjort det i fortiden, og her har man bittert erfaret, at resultatet var voldsom lidelse. Man føler derfor ingen trang til at gøre det nu – og når man ikke føler trang til at begå denne fejltagelse, er det et bevis på moralsk vækst.

Der er tendens til at beundre mennesker, der kæmper imod det onde. Det er bestemt også beundringsværdigt, når et menneske kæmper imod sin lavere natur. Men det menneske, der har løftet sig over selve kampen, og som helt naturligt og selvfølgelig gør det rigtige, er større. Men det tænker man som regel ikke på. Det menneske, der har sejret i tidligere liv, det menneske, der har løftet sig over fristelser, som yngre sjæle kæmper imod, står naturligvis på et højere udviklingsstrin. Det betyder, at den guddommelige vilje i dette menneske er ved at bryde igennem.



### **Discipelskabets udfordringer**

Mennesker, der er nået til dette stadie i udviklingen kaldes disciple i åndsvidenskaben, for som Djwhal Khul fortæller, forsøger discipelen, uden lidenskab, smerte eller lidelse, at skelne mellem: Ret og uret, godt og ondt, lys og mørke i åndelig forstand, fængsel og frihed, kærlighed og had, introversion og ekstroversion (der er grund til at tænke dybere over denne dualitet), sandhed og usandhed, mystisk og åndsvidenskabelig viden, Selvet og ikke-selvet, sjæl og legeme.

Og denne dualitet bliver ekstra subtil, når man begynder at skulle skelne mellem primære og sekundære principper – sandhed i stort og i lille perspektiv – det, der er rigtigt for det enkelte menneske, og det der er rigtigt for andre – personligt ansvar og gruppeansvar – individuelle behov og gruppebehov, rigtigt og mere rigtigt ... etc.



### **Den gyldne middelvej**

Mange andre dualiteter kan føjes til listen. Når discipelen har opdaget kendsgerningen om modsætningernes par, bliver det opgaven at erkende det, som ikke er nogen af delene. Det er *"den gyldne middelvej"*, der åbenbares for den indviede i åndsvidenskab gennem virkningen af loven om frastødning, som åndsvidenskabeligt set sætter mennesket i stand til ...

*"– med begge hænder at skubbe det langt væk fra sig, som trænger ind på og tilslører den gyldne middelvej til lyset. For hverken til højre eller til venstre er der sikkerhed for det menneske, der søger den oplyste vej".*

Betyder denne sætning overhovedet noget for de fleste mennesker? Man kan jo selv forsøge at udtrykke kvalifikationerne på denne tredje eller midterste vej, der f.eks. hverken er lys eller mørk, og hverken er kærlighed eller had. Hvis man ikke klart kan forstå, hvad denne vej eventuelt kunne være, er det fordi, det først vil kunne erfares, når den øgede stimulering, der frigives i det indre på indiviellsens vej, gør sin virkning.

### **Når erfaringen mangler**

For det mere udviklede menneske er der ikke længere konflikt mellem den ret og uret, som kendes. Men der er konflikt mellem to pligter – det fysiske livs pligter, og de nye pligter, der er en følge af åndelig indsigt – og dette menneske ved ofte ikke, hvilken af de to, der skal følges. Der er gode argumenter for at vælge både den ene og den anden. Hvilken af de to veje skal man så følge? Hvordan kan man vide, hvad der er sjælens vilje? Problemet er, at mennesket i denne situation ikke har den nødvendige erfaring. Det er *samvittigheden* – den indre stemme – der fortæller, hvad der er rigtigt og forkert eller ret og uret. Men samvittigheden er kun summen af erfaringerne fra fortiden. Derfor er mennesket udstyret med *instinktiv moral*. Mennesket har myrdet, og det har lidt. Det fødes derfor med et instinkt, der siger, at mord er forkert. Mennesket har røvet, og det har lidt, og det fødes med et instinkt, der siger, at tyveri er forkert. Men dette instinkt findes ikke eller er ikke tilstrækkelig udviklet hos det primitive menneske. Gode råd og formaninger kan hjælpe til et vist punkt, men så kommer man ikke videre. Man kan vække resultatet af tidligere erfaringer i dette menneske, men man kan ikke tilføre en samvittighed – en erfaring – som dette menneske endnu ikke har erhvervet ved egen kraft.



Det svarer principielt til at lære at svømme. Inde på strandbredden kan man få råd og vejledning af en svømmelærer, men hvis man vil lære at svømme, må man selv i vandet.

### **Når den indre stemme er tavs**

Højere udviklede mennesker har et stort forråd af samvittighed – en tvingende indre stemme, der siger: "Slå ikke ihjel" – "stjæl ikke" – "giv ikke efter for begær, der kan skade andre." Det tages for givet, at denne holdning er rigtig, og den er da også resultatet af erfaringer fra tidligere liv. Men pludselig befinder man sig i en situation, hvor man ikke ved, hvad der er rigtigt, og hvad der er forkert, ganske enkelt fordi man ikke har haft en erfaring, der gør det muligt at foretage det rigtige valg i den nye situation.



Hvad gør man, når der skal tages et nyt skridt fremad – når en ny erfaring skal vindes? *Man skal handle!* Først skal man naturligvis bruge sin tænke- og skelnevne. Derefter skal man forsøge at gennemskue sine indre ønsker eller begær, som er tilbøjelige til at farve tænkningen. Man skal efter bedste evne forsøge at se bort fra alle spørgsmål om personlig vinding – og alle spørgsmål om personligt tab. Det er svært, og det kræver uddannelse, før man er i stand til at neutralisere sin naturs indre ønsker og begær. Man kan kun gøre sit bedste og ved hjælp af fornuften forsøge at afgøre, hvilken af vejene, der er den bedste. Nogle gange vil en indre stemme hviske og vejlede. Andre gange skal man selv finde vejen.

Når man har gjort sit bedste og har truffet sit valg, skal man handle. Læg herefter godt mærke til følgerne. Hvad blev resultatet af beslutningen? Viser beslutningen sig at være forkert, skal man ikke ærgre sig. For det første gjorde man sit bedste. For det andet har man vundet en ny erfaring på grund af fejltagelsen, og den vil hjælpe i fremtiden. Handlede man rigtigt, er man stærkere i fremtiden, for man har nu løst et nyt problem og vundet en ny indsigt.

### **Menneskenes eller menneskehedens krav**

På et tidspunkt kommer et menneske til et punkt i udviklingen, hvor det stilles overfor spørgsmålet om at følge overbevisningen om den indre lov i stedet for at følge impulserne til at følge en lavere vej. Det sker, når det er vokset til et punkt, hvor nye idealer tiltrækker. Her begynder det at forstå, at menneskehedens krav er større og vigtigere, end kravene fra de mennesker, det er knyttet til. Det er kommet til det punkt, som alle kommer til – et punkt hvor beslutningen om at følge det, der opleves som det rigtige, møder modstand fra omgivelserne – og hvor beslutningen om at følge det forkerte er let og anses for logisk af omgivelserne. Det er tegn på, at dette menneske er nået udover racens gennemsnitlige udvikling. Det, som for andre mennesker er rigtigt, er blevet forkert for dette menneske, der har set et glimt af en højere Lov.



Og her dukker spørgsmålet op: *"Vil man holde fast ved dette glimt, alene, uden hjælp, uden støtte?" "Vil man følge samvittigheden, som kræver, at man skal gå sin egen vej, eller vil man følge masserne, som endnu står på et lavere udviklingstrin?"* Det er den modiges valg. Man vil føle, at det er bedre at dø end at bøje sig for en lavere lov end den, som sjælen kender – og man tjener sin samtid og sin generation. Men tag ikke fejl. Det er lettere sagt end gjort. Den værste fjende er den indre fjende – ikke den ydre. *"Kan jeg virkelig have ret, når alle omkring mig siger, at jeg har uret?" "Er det virkelig kun mig, der kan se, hvad der skal gøres?" "Alle siger, at jeg tager fejl!" "Er det ikke indbildskhed eller forfængelighed at sætte mit personlige valg op imod tidens og samfundets krav og forventninger?"*



Denne indre fjende er værre end presset udefra, for det ydre kan man gøre modstand imod, men det indre undergraver selve styrkens inderste væsen. Men den tid vil komme, hvor man vil være i stand til at følge den indre stemme som den bedste vejleder, man har. Hvis stemmen fører på afveje, lærer man den rigtige vej at kende gennem sin fejltagelse. Det kræver mere end almindeligt mod, og det er sandt, hvad Giordano Bruno sagde, da han gik til bålet: *"At vide hvordan man skal dø i det ene århundrede, er at leve i alle kommende århundreder. Og på denne måde gav han en lektie i det, han kaldte 'det heroiske liv'."*

Det er bedre at forsøge og mislykkes, end slet ikke at forsøge. Det er den store inspiration for dem, der har opnået et glimt af det højere. Man skal følge sin egen højere natur, hvad den end måtte være, og uanset hvorhen den fører, for inspirationen kommer fra det højeste, der indtil nu er manifesteret i bevidstheden. At undlade at følge det højere er at være forræder mod sandheden, sådan som man selv ser den. Ved på denne måde at studere den guddommelige vilje i udviklingen, ved at forsøge at se, hvor man selv befinder sig på den lange udviklingsrejse, skal ethvert menneske til sidst blive sin egen højeste og endelige dommer over ret og uret.

## Det store ansvar

Det er vigtigt *ikke* at se ned på gennemsnitsmennesket, fordi det ikke ser tilværelsen med de samme øjne. Det er forkert at foragte de mennesker, som synes, at man har uret. Det er bedre at overveje deres holdning og deres argumenter og se, om der skulle være noget berettiget i deres holdninger. Under denne kamp opad skal der lægges ligeså stor vægt på menneskehedens erfaring, som på den personlige. Det vil være forkert at latterliggøre de love, der holder masserne på moralens vej, og man skal desuden huske på Shri Krishnas kloge påmindelse: *"Folk går efter den målestok, som den vise bruger."*



At vandre alene ad sin egen udviklingsvej medfører et uhyre stort ansvar, for andre følger måske ubevidst efter det menneske, der bevidst har valgt sin vej. Andre, der ikke er så godt forberedte gennem selvdisciplin, følger måske efter. Shri Krishna sagde: *"Handlingens vej er indviklet"* – og det er sandt.

Måske spørger man: *"Skal jeg virkelig lade være med at adlyde den almindelige lov og bare gå mine egne veje?"* Her er der grund til at stoppe op! Dette menneske trænger tydeligvis til et tegn fra sin sjæl, som endnu ikke har talt med klar stemme, for når sjælen taler, er der ikke behov for råd udefra. Sjælens afgørelser besluttet i ensomhed, og ikke på grundlag af andre menneskers råd. Hvis man trænger til andres bekræftelse, hvis man trænger til, at andre skal stive holdningerne af, er der risiko for, at man senere vil vakle. Og hvis rådet skaber problemer, vil man bebrejde sin rådgiver. Hvis nogen spørger: *"Skal jeg give afkald på et eller andet?"* er svaret: *"Afgørelsen ligger hos dig selv og kun dig"*. Det er menneskets egen samvittighed, der skal vejlede. Man skal følge sin egen forstand, for det er mennesket selv, der står med ansvaret for og følgerne af beslutningen.

### **Verden trænger til pionerer**

Samtidig er det vigtigt at pointere, at verden trænger til frontløbere – til modige, motiverede, stærke og udholdende pionerer, som ikke lader sig lamme eller skræmme, og som baner vejen for menneskeheden. Der kommer et tidspunkt i alle menneskers udvikling, hvor ethvert ønske om noget, som verden kan give, er forsvundet. Der er intet andet ønske end at følge sjælens vilje. Når man føler dette, går man den vej, som er den rigtige for en selv – i overensstemmelse med forstanden og samvittigheden. Man virkeliggør det guddommelige i sit eget indre.





**VisdomsNettet**

[www.visdomsnettet.dk](http://www.visdomsnettet.dk)